

BO‘LAJAK FIZIKA O‘QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI DASTURIY TA’LIM VOSITALARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISH

Ziyyoyev Dilshodbek Azamat o‘g‘li

Ilmiy rahbar: p.f.d. (DSc) professor H.O.Jo‘rayev

***Annotatsiya:** Bo‘lajak fizika o‘qituvchilarining kasbiy kompetentligi o‘qituvchilik faoliyatini sifatli tashkil etilishini ta‘minlovchi omil sifatida qaraladi. Bugunda o‘qituvchining kompetentligi qaysi mezonlar bilan belgilanishini o‘rganish muhim bo‘lmoqda. Ushbu maqolada yuqoridagi mezonlarni rivojlantirishning dasturiy ta‘lim orqali amalga oshirilishi muhokama etiladi.*

***Kalit so‘zlar:** kompetentlik, kompetensiya, professionallik, strategiya, intellektual, texnologiya, amplituda.*

KIRISH

Kompetentli pedagog - ukim? Uning shakllanish jarayoni qanday kechadi kabi savollar tug‘iladi. Shu nuqtai nazardan "kompetentlik" va "kompetensiya" tushunchalar mazmun mohiyatini aniqlashimiz muhimdir.

Har qanday o‘qituvchi ham "kompetentlik" nimani anglatishini va u "kompetensiya"dan nimasi bilan farq qilishini bilavermaydi. "Kompetentlik" tushunchasi pedagogning ma‘lumoti, ko‘nikmasi, qobiliyati va tajribasini o‘z ishiga oladi. Boshqacha aytganda, uning ma‘lum bir ish turini bajarish qobiliyati hisoblanadi. Aslida, ikkala atama o‘xshashdir. Kompetensiya bilimlarning umumiyliigi va ularning odamlarda mavjudligini anglatadi, kompetentlik - bu bilimlarni ish jarayonida ishlatish darajasini anglatadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Kompetensiyalar ta'rifiga bir qancha yondashuvlar mavjud:

- Amerikansha yondashuvda kompetensiyalar xodimlarning xulq-atvori namunasi sifatida ko'rib chiqiladi. Agar xodim zarur ko'nikma va bilimlarga ega bo'lsa, yaxshi natijalarni namoyish yetadi.

- Yevropacha yondashuvda kompetensiyalar ish vazifalari va kutilgan ish natijalarining tavsifi, ya'ni qabul qilingan standartlarga muvofiq harakat qilish qobiliyati sifatida ko'riladi¹.

Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi 187-son harori bilan tasdiqlangan Umumiy o'rta ta'limning Davlat Ta'lim Standartida kompetensiya tushunchasiga mavjud bilim, ko'nikma va malakalarni kundalik faoliyatda qo'llay olish qobiliyati sifatida ta'riflangan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Bo'lajak fizika o'qituvchilari ijodiy va amaliy faoliyatini yuksaltirishda dasturiy vositalardan foydalanish yaxshi samara berishi bilan bir qatorda zamon talabi hamdir. Shularni hisobga olgan holda ushbu ishda aniq bir fizik qonuniyatni ikki xil dasturiy vosita, aniqroq aytganda, MATLAB va Dev-C++ dasturlash tizimidan foydalangan holda o'rganish hamda bir-biriga qiyoslagan holda ayrim xulosalar yasash masalasi o'rganiladi².

Fizikaviy jarayonlarni dasturlash tillaridan foydalanib o'rganish kelajakda yosh dasturchidan mukammal dasturlarni yaratishida asos bo'ladi. Fizikadan amaliy mashg'ulot jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, xususan MATLAB, MAPLE, MathCAD dasturiy tizimlari hamda Dev-S++, Java(SE-8)-eclipse kompyuter dasturlarini samarali grafik rejimda qo'llanilishi o'quvchi amaliy faoliyatini faollashtirish bilan bir qatorda fanlararo uzviylikni ta'minlaydi.

¹ Savelyev I. V. Fizika kursi. M.: Nauka 2019, 2-jild, 119-bet.

² Trofimova T.I. Fizika kursi. M. Oliy maktab 2019 yil.

Professionallik va kompetentlik tushunchalari umumiy xususiyatlarga ega. Shuni ta'kidlash kerakki, har doim ham belgilangan talablar va standartlarga to'liq mos keladigan odamlar shinakam professionallar bo'lavermaydi, sabab, ba'zilar bilimlarni amalda qanday qo'llashni bilishmaydi, demak, bunday pedagogik faoliyat samarasiz bo'lib qolaveradi. Kasbiy pedagogik kompetensiyalarni alohida turlarga ajratish maqsadga muvoqdir:

- Maxsus pedagogik kompetensiya - pedagogik faoliyatni zarur darajada amalga oshirish ushuni yetarli ma'lumotga ega bo'lish. Bundan tashqari, pedagogning o'z kasbiy darajasini munosib baholay olishi va mutaxassis sifatida o'z rivojlanishini belgilash qobiliyati ushbu turga bog'liq.

- Ijtimoiy pedagogik kompetensiya - ijtimoiy vakolat darajasi pedagogning hamkasblari bilan munosabatlarni samarali qurishi, birgalikdagi harakatlarni rejalashtirish qobiliyatini belgilaydi. Samarali aloqa ko'nikmalari, pedagogik madaniyat va ish natijalari uchun javobgarlik - bularning barchasi ijtimoiy pedagogik kompetensiya tushunshasiga kiritilgan.

- Shaxsiy pedagogik kompetensiya - bu pedagogik ishni oqilona tashkil etish qobiliyati bo'lib, vaqtni boshqarish, shaxsiy o'sishga intilish uning asosiy tarkibiy qismlaridir. Shaxsiy pedagogik kompetensiyaning yuqori darajasi ega bo'lgan ishchilar charchashga kamroq moyil, vaqt bosimida ishlashga qodir.

Kompetensiyaning har bir turi ko'nikmalar, bilimlar, ko'nikmalar to'plamini o'z ishiga oladi. Pedagoglarda ular turli darajalarda namoyon bo'ladi. Xizmat vazifalarini bajarishda uning xatti-harakatlari ko'rsatkishlariga e'tibor berib, u yoki boshqa kompetensiyalar qanday rivojlanganligini aniqlash mumkin.

Amerika pedagogikasi tajribasiga ko'ra kasbiy kompetensiyani shakllantirish bosqichma-bosqich va doimiy tarzda amalga oshiriladigan jarayondir. Uni quyidagi bosqichlarga bo'linadi¹:

1. Maxsus ma'lumot olish.
2. Amaliy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish.

¹ Odilov E.J. Fizika o'qitishda dasturlash tillaridan foydalanish metodikasi – Toshkent, 2021. – B. 436-441.

3. Malaka oshirish, maxsus kurs va treninglardan o'tish.
4. Kasbiy tajribaga ega bo'lish.

XULOSA VA MUNOZARA

Xulosa o'rinda shuni ta'kidlash mumkinki, bo'lajak fizika o'qituvchilari kasbiy kompetentligini oshirishda dasturiy vositalardan foydalanib o'qitish samaradorligini oshiradi. MATLAB, MAPLE, MathCAD dasturida nafaqat fizika jarayonlarni, balki fizika fanining boshqa bo'limlari qonuniyatlarini modellashtirish orqali talaba ilmiy-amaliy, ijodiy faoliyatini rivojlantirish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar Strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevrvldagi PF-4947-sonli farmoni.
2. Savelyev I. V. Fizika kursi. M.: Nauka 2019, 2-jild, 119-bet.
3. Trofimova T.I. Fizika kursi. M. Oliy maktab 2019 yil.
4. Odilov E.J. Fizika o'qitishda dasturlash tillaridan foydalanish metodikasi – Toshkent, 2021. – B. 436-441.
5. Рашидов Диловар Нажмиддинович, & Холбоев Йигитали Авганович (2022). КОРХОНА ВА ТАШКИЛОТЛАРДА ИЖТИМОЙ ҲИМОЯГА МУҲТОЖ ШАХСЛАР УЧУН ИШ ҶУРИНЛАРИНИ ЙЎНАЛИШЛАР КЕСИМИДА ЗАХИРАЛАШНИНГ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ.
6. www.ziyonet.uz